

Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmeniä koskevassa tutkimustyössä — sekä historiaa että valtio-oppia edustavassa — on eräs sangen usein esiinpistävä piirre se, että on tutkittu ulkopoliittikkaa erillisenä aiheena samoin kuin puolustuskysymystä. Juhani Myllyn tutkimustyössä on uutta turvallisuuspoliittinen kokonaishahmotus: ulkopoliitiikan, puolustuskysymyksen ja maan sisäisen kehityksen tarkastelu yhtenä kokonaisuutena, jolloin samalla mainittujen sektorien keskinäisten vuorovaikutussuhteiden selvittelystä on kysymys.

Toinen 1920- ja 30-lukujen Suomen ulkopoliitiikan tutkimusta ilmentävä, sangen yleinen piirre on ollut sen keskittyminen korkeimman päätöksenteon tason tutkimiseen eli diplomatian historian tutkimustradition mukaisesti maan »virallisen ulkopoliitiikan» selvittelyyn. Ääritapaus on tällöin sellainen, että ulkopoliittikka näyttäytyy sangen irrallisena ja ikäänkuin »omilla ehdoillaan» toimivana itse yhteiskuntaan nähden.

Juhani Myllyn tutkimuksessa turvallisuuspoliittisen kokonaiskehittelyn lisäksi sen toinen merkittävä yleispiirre on, että tarkastelu on porrastettu alaspäin, ulkopoliitiikan ns. toiselle tasolle — puolueetasolle ynnä liittämällä tämä taso yhteen maan virallisen ulkopoliitiikan ja kansainvälisen järjestelmän kehityksen kanssa.

Juhani Myllyn väitöskirjan »käsitteellisessä viitekehyksessä» (s. 15—22) teoreettiset lähtökohdat on pyritty selvittämään ja täsmentämään. (Tämä ei ole historiallisista väitöskirjoista puheen ollen yleistä, vaan ne tulevat usin vasta välillisesti itse tutkimuksesta esille.)

Turvallisuuspolitiikan käsitteen analyysissä, jossa tiettyjä lähtökohtia on saatu mm. ruotsalaiselta tutkijalta Nils Andrénilta, amerikkalaiselta Richard C. Snyderiltä ja suomalaisista Jorma Kalelalta, on omaperäistä — paitsi monet piirteet käsitteiden yksityiskohtaisessa jäsentelyssä (ks. kuvat 1. ja 2. sivut 17 ja 19) erityisesti kuviossa 3 (s. 22) esitetty turvallisuuspoliittisen ajattelun ja päätöksenteon analyttinen yleishahmotus, erityisesti sen jakaminen kahteen ulottuvuuteen: reaaliolliittiseen ja ideologiseen. Tämä perusjako antaa hyvän lähtökohdan 1920- ja 30-lukujen Suomen turvallisuuspolitiikan perustana olevien kes-

JUHANI MYLLY: »Maalaisliitto ja turvallisuuspolitiikka. Suomen ulkopoliitiikka ja turvallisuususkymykset agraaripuolueen politiikassa maan itsenäistymisestä talvisotaan I» (269 sivua + liitteet, lähdeviitteet ym. 49 sivua). Väitöskirjatutkimuksen merkitystä arvioitaessa on aihetta korostaa sen yleisiä lähtökohtia. Se pyrkii soveltamaan modernia turvallisuuspoliittista käsitteistöä historialliseen tutkimustyöhön, kehittämään edelleen tätä käsitteistöä sekä asettaa tavoitteekseen kokonaisvaltaisuuden valitsemansa aineen käsittelyssä.

kenään hyvinkin erilaisten näkemysten erittelyyn. Tämä Myllyn hahmottama analyysikehitys sopii mielestäni paitsi yhden maan turvallisuuspolitiikan tarkastelun lähtökohdaksi myös hyvin esim. kansainvälisen järjestelmän yleisen tarkastelutavan perustaksi (esim. 1789 jälkeinen aatteellisesti jakautunut Eurooppa; vuoden 1815 jälkeinen Pyhän allianssin kausi; Eurooppa 1. maailmansodan päättymisvaiheessa 1917—1920 sekä 1945 jälkeinen Eurooppa),

On aihetta kiinnittää huomiota myös Myllyn väitöskirjassa lähtökohtana olevaan turvallisuuspoliittisen toiminnan ja siihen liittyvien asenteiden tutkimiseen »kolmella tasolla» yhteiskunnassa, johtotasolla, puolue- ja joukkotiedotustasolla sekä kansalaistasolla. Se liittyy yleisiin tavoitteisiin siinä tutkimusprojektissa, johon Myllyn väitöskirja liittyy: »Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka 1920- ja 30-luvuilla», Poliittisen historian osasto, Turun yliopisto.

Myllyn tutkimusaiheeseen sisältyvän erikoisprobleemiasettelu selvittely (ks. s. 23) so. maalaisliiton suhtautumisen toisaalta kansainväliseen kehitykseen toisaalta Suomen ulko- ja puolustuspolitiikkaan, on ollut sitäkin vaikeampaa, kun mitään vastaavalaista tutkimusta ei Suomen muista puolueista (esim. sos.dem. puolue ja/tai kokoomus) ole olemassa. Kun tällaista monitahoista tarkastelutapaa on tässä tutkimuksessa viety eteenpäin, on yleisestä tutkimustilanteesta seurauksena samalla tutkija joutunut myös muiden puolueiden vastaavia asenteita — yleispiirtein (johtavien sanomalehtien tarjoaman aineiston perusteella) — kartoittamaan. Tällä tavoin on välillisesti saatu maalaisliiton erikoiskarakteristiikkaa esille, mutta viiden (5) muun puolueen päälehtien systemaattinen tarkastelu ajalta 1918—33 on myös sinänsä tutkimustulos.

Valittu tutkimusote on vaatinut jäntevevyttä ja kokonaisuuden keskitettyä hallintaa. Yleiskäsitykseni tämän vaativan tehtävän suorittamisesta on erittäin myönteinen. Kansainvälinen kehitys eri vaiheissaan on esitetty yleensä tuomalla esille siihen sisältyvät oleelliset piirteet, näin esim. kun on kysymys Itämeren, Manner-Euroopan sekä Pohjois-Venäjän kehityksestä puolentoista vuosikymmenen aikana. Neuvosto-Venäjän yhteydessä olisin kuitenkin korostanut muun

lisäksi myös Nep-järjestelmän vaihetta (1922—28), koska sillä oli ulottuvuuksia kansainvälisiin taloudellisiin suhteisiin sekä tietty vaikutus Venäjän-kuvan sisältöön ulkomailla sotakommunismien vaiheen jälkeen. Locarno-sopimuksen vaihe tulee tutkimuksessa korostetusti esille, mutta itse sopimuksen erilaisia tulkintoja eri ilmansuunnissa (Neuvostoliitossa: lännen yhtymistä ja Pohjois-Euroopassa: status quon vahvistamista, mistä yhteys Pohjois-Locarno -idean esilletuloon) olisi saanut (ehkä) hiukan enemmän kehitellä tutkimuksessa käsiteltävien erikoiskysymysten taustana.

Suomen itsenäisyyden alkuvuosien ulkopolitiikan etenemisvaiheet — sellaiset kuin Aunuksen retken tosiasiallinen liikkeellelähtö keväällä 1919 (s. 88—90), Tarton rauhaneuvottelujen alkamisen taustana oleva yleistilanne (s. 107— ja 111) sekä suomalaisen turvallisuuskeskustelun uudet piirteet vuodesta 1922 eteenpäin (s. 154—155) karakterisoidaan selkeästi. Sen sijaan näkisin, että Varsovan-sopimuksen vaihe ja Itä-Euroopan yleistilanne v:n 1922 alussa laajalla Suomesta Puolaan ulottuvalla sektorilla on ilmeisestikin tutkimuksellisesti vielä osittain avoinna; erilaisia ja erisuuruisia tavoitteita on ollut ilmassa enemmän kuin mitä tavallisesti korostetaan. Puoluetason tarkastelun osalta tämäkin aihe on kuitenkin analysoitu perustellusti.

Kun Juhani Myllyn tutkimuksessaan lähtökohdaksi omaksuman turvallisuuspoliittisen kokonaiskäsitteen käytäntöön soveltamisesta on kysymys, niin on yleisesti todettava, että ulkopolitiikan ja puolustuskykyksen tarkastelu maalaisliiton osalta on ulotettu hyvin monitahoisiiin erikoiskysymyksiin ja ilmentää koko ajan hyvin hallittua analysoivaa otetta. Sen sijaan turvallisuuspoliittiseen yleiskäsitteeseen edellisen lisäksi sisältyvän suomalaisen yhteiskunnan kehityksen tarkastelun olisi ehkä voinut Myllyn tutkimuksessa reformipoliittisten kysymysten sekä myös esim. armahdukysymyksen erilaisten yleisnäkökulmien selvittelyn osalta tehdä vähän laajemmaksi. Maalaisliiton omat asenteet tulevat yleisluontoisesti kylläkin esille (s. 70—71 ja 260), mutta ei suomalaisen yhteiskunnan erilaiset — patriarkaalis-konservatiiviset ja liberaaliset yleisasenteet ja niiden erilaiset käytännön ilmenemismuodot.

Maalaisliittoa puolueena on tarkasteltu tutkimuksessa omana kokonaisuutena vuosien 1906—39 osalta (s. 26—59). Tämä esitys — eräänlainen minikokoinen puoluehistoria sisältää paljon mielenkiintoista ja myös uutta aiheen tähänastisen tutkimattomuuden johdosta. Maalaisliiton aatemaailma ja sen eritahoiset lähtökohdat, samoin kuin esim. puolueorganisaation kehitys ja sen eliittiryhmien muotoutuminen saavat selvittelynsä. Uutta on myös tutkimuksessa käsitelty maalaisliiton vaikutuspiirin kasvu maatalousalan keskusjärjestöissä MTK:ssa ym. 1920- ja 30-luvuilla (s. 147—149), mikä on tärkeä välirengas puolueen kiinnostuksen kasvussa 1930-luvun alusta lähtien maan ulkomaankaupan ongelmia kohtaan.

Maalaisliiton kannanotot maan ulko- ja puolustuspolitiikkaan korostuvat tutkimuksessa alkaen sen taistelusta monarkiaa ja Saksansuuntausta vastaan vuoden 1918 kesän vaiheessa, missä yhteydessä puolue sai profiilia, joka näkyi kansainvälisestikin ja oli arvokas seikka marraskuusta 1918 alkaen maan ulkopoliittikan uudessa vaiheessa. Pidättyvä asenne Tarton rauhansopimuksen hyväksymiseen maalaisliiton piirissä on dokumentoitu huolellisesti ja sen yhteyttä nimenomaan heimopolitiikkaan (ks. s. 112—114). Maalaisliiton voimallinen esiintyminen Ahvenanmaankysymyksessä Ruotsin politiikkaa ja ahvenanmaalaisten pyrkiä vastaamaan tulee tutkimuksessa esille kaikessa värikkydessään. Erikseen mainitsen asenteiden muuttumiset maalaisliiton piirissä Kansainliittoon 1920-luvun alusta vuosikymmenen lopulle.

Puolustuspolitiikassa korostuu tutkimuksen mukaan konservatiivisten piirien ohjaava asema maassa v. 1916—22 (s. 142) sekä vuodesta 1922 lähtien maalaisliiton parlamentaarinen avainasema, mikä antoi sille puhevaltaa eduskunnassa, mutta samalla vastuuta. Mielenkiintoista on havaita maalaisliiton varhainen kiinnostus Juho Niukkasen johdolla ns. aluejärjestelmän voimaansaatamisen. Maalaisliiton suhtautumista suojeluskuntiin on luonnehdittu mielenkiintoisella tavalla, samoin kuin porvarillisten mielipiteiden keskeistä jakautumaa itse suojeluskuntajärjestön sisällä; samoin Mäntsälän kapinan aiheuttamia jälkiselvittelyjä, jolloin maalaisliitto oli vaatimassa suojelus-

kuntien sisäistä puhdistusta (siinä kuitenkin onnistumatta).

Tutkijan kehittävä yleiskaavion mukaisia »ideologista ulottuvuutta» turvallisuuspoliittisten kysymysten käsittelyssä ilmentävät omalta osaltaan — ja samalla myös ajankuvaa itsenäisyyden alussa — hänen esityksensä maalaisliiton mukanaolosta maan ulkoasiainhallinnon »suomalaisamisessa» (myös riita Georg Gripenbergin ympärillä keväällä 1933 olisi sopinut esimerkiksi) sekä jääkäriupseerien ja tsariupseerien välisessä vastakkaisasettelussa, jolloin puoluetta myös käytettiin hyväksi välikappaleena. Lisäksi on vielä aihetta todeta maalaisliiton piirissä ilmennyt mielenkiinnon kasvu suuren maailmanpulan vuosina maan vientiongelmiin ja sen seurauksena maailmankuvan laajeneminen puolueen kannattajien tasolla.

Erikseen on mainittava tutkimukseen sisältyvät monet hyvät henkilökaraktéristiikat, jotka samalla valottavat tärkeitä poliittisia rooleja (Santeri Alkio, Kyösti Kallio, Lasse Hiekkala ym.). L.Kr. Relanderin hahmoon olisi ilmeisesti ollut aihetta enemmän kiinnittää huomiota.

Metodisesti tutkimus on hyvin hallittu. Käsitteellisiin lähtökohtiin on jo aikaisemmin viitattu. Yleinen päättelytapa etenee monitahoisia tietolähteitä käyttäen — ja samalla niiden todistusvoimaisuutta punnitien — tasaisesti ja myös varovaisesti johtopäätöksiinsä. Itse tutkimustapa on vahvasti ongelmien asettelusta lähtevää ja niihin hyvin erilaisista yhteyksistä vastauksia etsivä. Erikseen on aihetta mainita kohdeanalyysin käyttö — sen ongelmakeskeiset lähtökohdat sekä suoritustapa; otoksen määrä on ollut 7020 (s. 58—64). Vastaukset koskevat ei vain maalaisliiton lehdistön mielenkiintoa ulko- ja puolustuspoliittisiin kysymyksiin v. 1919—39, vaan myös kaikkien muiden puolueiden päälehtien osoittamaa mielenkiintoa.

Tutkimuksen lähdeaineisto — sekä virallinen että yksityisuontoinen — on hyvin laaja. Erikseen on todettava maalaisliiton koko lehdistön (kuten muiden puolueiden päälehtien) käyttö eräänä lähdeaineiston ryhmänä. Tekijä on käyttänyt myös haastatteluaINEsta eräänä täydennysaineiksenä. Yksityiskokoelmista puheen ollen Sunilan papereita ei ole löytynyt ja Kyösti Kallion

papereita ei ole saatu käyttöön; oletan, että viimeksi mainitun kokoelman puute vuoteen 1933 ulottuvassa tutkimuksen I osassa ei liene aiheuttanut tutkimuksellisesti paljoakaan aukkoja, sillä tutkijalla on ollut monia täydennystapoja lähteiden osalta. Toisin lienee asianlaita, ellei II osassa ennenkuin se ilmestyy saada käyttöön presidentti Kallion papereita.

Juhani Myllyn väitöskirjatyo on tarkastelutapansa ja ajallisen ulottuvuutensa puolesta hyvin vaativa tutkimustyö — sanoisin poikkeuksellisen vaativa. Siinä on lähtien turvallisuuspoliittisesta käsitteistön määrittelystä liitetty yhteen kansainvälisen järjestelmän kehitys, Suomen ulko- ja puolustuspolitiikka sekä vastaavien kysymysten tarkastelu puolueiden tasolla, keskipisteenä yksi puolue, maalaisliitto tavalla, josta saa sen yleisvaikutelman, että se on suoritettu samalla perusteellisesti ja jäntevästi ynnä säilyttäen koko ajan valitun tutkimusotteen mukaisen kokonaisvaltaisen toteutuksen.

Tutkimustyön moninainen problematiikka on vaatinut suorittamaan runsaasti valintoja, jolloin tietyt hiukan toisensuuntaisetkin ratkaisut olisivat mielestäni eräissä tapauksissa olleet perusteltuja. Juhani Mylly on yleensä puolustanut hyvin omia valintojaan. Huomautukset eivät ole koskeneet oleellisia seikkoja, vaan lähinnä painotuskysymyksiä, selkiinnyttämisenäkökohtia ja erilaisia marginaalille liittyviä seikkoja.

Väitöskirjassa esille otettu problematiikka ja suoritettut ratkaisut ovat sinänsä haaste mielipiteenvaihdolle tutkimuslinjalla.

Kysymyksessä on väitöskirja, jonka julkisuuteen tuloa sen kirjoittaja ei ole kiirehtinyt, vaan hänellä on ollut halua ja valmiutta sen jatkuvaan kypsyttelyyn. Tämä on tunnustusta ansaitseva piirre korkeimman akateemisen opinnäytteen suorittamistavassa.

Juhani Paasivirta